

Кармазиненко С. П. Мікроморфологічні дослідження викопних і сучасних ґрунтів України / Відп. ред. д-р геогр. наук Ж. М. Матвіїшина. – К. : Наукова думка, 2010. – 120 с.

Сама назва монографії свідчить про широкий підхід автора до результатів мікроморфологічних досліджень ґрунтів України.

Після виходу в світ монографії Ж. М. Матвіїшиної в 1982 р. «Мікроморфологія плейстоценових ґрунтів України», монографія С. П. Кармазиненка розвиває далі ідеї свого вчителя і властиві науковій традиції мікроморфологів інституту географії НАН України.

Монографія С. П. Кармазиненка присвячена не тільки викопним, але і сучасним генетичним типам ґрунтів, що природно пов'язує минулий характер розвитку ґрунтоутворних процесів з сучасними антропогенно навантаженими ґрунтами України.

В монографії виділяються три розділи і 14 підрозділів відповідної підпорядкованості, висновків та списку літератури.

В передмові автор аналізує різні підходи до оцінки місця мікроморфології ґрунтів в системі наук і, на наш погляд, правильно узагальнює думку що «Мікроморфологія ґрунтів – це і особливий метод, і особлива галузь ґрунтознавства, що належить відразу двом великим розділам: традиційному – морфології і новітньому – мікроґрунтознавству.

Розділ 1 присвячений історії розвитку і сучасному стану досліджень мікро морфології ґрунтів. Автор віддає належне мікроморфології як розділу ґрунтознавства і підкреслює пріоритетне значення наукових праць Б. Б. Полинова, В. Кубієни, Р. Брюєра, J. V. Jamagne, J. V. Daltimple, A. Bronger, L. Smolikova, T. Madeyska, K. A. Ярилової, О. І. Парфьонові, Ж. М. Матвіїшиної, Н. А. Білової, А. П. Травлєєва, В. М. Яковенко, Н. Г. Мінашиної, Т. Д. Морозової, Т. Н. Чурсіної, К. М. Фьодорова, С. О. Шоби, С. В. Зонна, М. І. Горбунова, В. О. Таргульяна, Г. В. Добровольського, М. І. Герасимової та багатьом іншим дослідникам, які внесли значний вклад в розвиток мікроморфології ґрунтів.

Автор виділяє основні завдання морфології ґрунтів (мезо-, мікро-, субмікроморфології).

Розділ 2 присвячений методикам мікроморфологічних досліджень ґрунтів. Визначаються методологічні аспекти мікроморфологічного аналізу, послідовність мікроморфологічних досліджень, пропонується таблиця загальної ієрархії компонентів мікробудови ґрунтів. Всі викладені багаточисельні матеріали підтверджуються прекрасними мікрофотографіями, які безпосередньо відповідають тому чи іншому положенню методам оцінки мікробудови окремих морфологічних ознак ґрунту. Ця клопітлива і корисна робота додає монографії краси мінерального складу ґрунтів та дисциплінує дослідника для отримання об'єктивних матеріалів при складних мікроморфологічних синтетичних дослідженнях.

На стор. 32 дається ілюстрований приклад морфологічної організації ґрунту на прикладі чорнозему типового на рівнях ґрунтового профілю і горизонтів, морфонів і мікробудови ґрунту. Додаються типи забарвлення в вигляді трикутника С. О. Захарова та найголовніші типи і види структури, типи елементарної мікробудови плейстоценових ґрунтів.

Слідуючі рисунки розкривають порядковість і форми структурних відокремлень, форми порожнин, види органічної речовини, форми оптичного орієнтування, складові мінерального скелету, види новоутворень, види намивів, типи ґрунтової мікроструктури. Всі ці показники віддзеркалюють особливості як сучасних так і плейстоценових ґрунтів. Автором відтворена карта розрізів плейстоценових відкладів і сучасних ґрунтів басейну Дніпра та території України. Фотоматеріали мікроморфологічної організації плейстоценових і сучасних ґрунтів викладені в рисунках 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. Мікробудова викопних ґрунтів показана на рисунках 30–50 з ілюстрованими 182-ма добре виконаними фотодокументами. Рисунки 52, 53, 54 (понад 30 фотоматеріалів) присвячені мікроморфологічним ознакам будови чорноземних типових розрізів. У заключенні автор підкреслює, що вивчення мікроморфології ґрунтів не виключає застосування інших методів. Навпаки мікроморфологічний метод необхідно застосовувати у комплексі з іншими методами, що дає змогу глибше проникнути в різні складові процесу ґрунтоутворення.

В розділі 3 «Мікроморфологічні дослідження ґрунтів конкретних регіонів України» розкриваються наступні особливості: зони мішаних (хвойно-широколистих) лісів, степової зони, мікроморфологія викопних ґрунтів, Кадацький, Прилуцький, Витачівський, Дофінівський палеогеографічні етапи. Заключна частина розкриває палеогеографічні етапи формування лісів і лесоподібних суглинків.

Підрозділ 3.3 присвячений мікроморфологічній характеристиці і особливостям мікробудови сучасних ґрунтів: дерново-підзолистих, сірих лісових ґрунтів лісостепової зони, чорноземних ґрунтів лісостепової та степової зон.

В цілому, викладені в монографії матеріали є дійсним внеском в розвиток ідей В. В. Докучаєва, А. П. Виноградова, Б. Б. Полинова, В. Кубієни, Г. В. Добровольського, С. В. Зонна, К. А. Ярилової, О. І. Парфьонові, В. О. Таргульяна та інших добре відомих дослідників, які виявили процеси, що відбуваються в ґрунті як підсумковому компоненті біогеоценозів. Ці процеси грандіозні за масштабами в біосфері. Монографія С. П. Кармазиненка змістовно і прекрасно ілюстрована. В книжці дається значний експериментальний матеріал. У сучасних екологів-мікроморфологів, ґрунтознавців монографія безумовно має значний інтерес.

Монографія буде корисна для природознавців, ґрунтознавців, екологів-біогеоценологів і всім тим, хто працює в галузі сучасної біосферології.

Нажаль монографія видана малим тиражем і не всі бажаючі зможуть її придбати.

Н. А. Білова,
доктор біологічних наук, професор,
науковий керівник лабораторії мікроморфології ґрунтів
Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара